

Fagterminologiske miljøer

Nina Zandjani, Standard Norge

Innledning

Først vil jeg få takke for at jeg har fått anledning til å holde et innlegg på Norsk språkråds dagsseminar i denne avgjørende fasen. Det er viktig at man får opp en debatt om språksituasjonen i Norge, ser på utfordringer og problemer fremover, og ikke minst på hvilken rolle et nytt språkorgan skal ha. Jeg kommer fra standardiseringsorganisasjonen Standard Norge og representerer de fagterminologiske miljøene på dette seminaret.

Standardisering

Standard Norge er en medlemsorganisasjon med ca. 70 ansatte. Medlemskapet er åpent for alle bedrifter, organisasjoner (juridiske personer) og myndigheter.

Standard Norge arbeider med standardisering på mange områder i samfunnet som bygg og anlegg, petroleum, mekanisk industri, kvalitet, miljø, sikkerhet, helse, energi og informasjonsteknologi. Organisasjonen utarbeider Norsk Standard, deltar i arbeidet med å utvikle europeiske og internasjonale standarder, og har ansvaret for å implementere disse i Norge. Standard Norge er en non-profit organisasjon som yter bistand til alle interessenter i den hensikt å utvikle standarder markedet og brukerne har behov for. Standardene utvikles i samarbeid med brukerne, det være seg bedrifter, organisasjoner, norske myndigheter, bransjeorganisasjoner, forbrukerrepresentanter og andre interesseparter som bidrar med ekspertise og finansiering.

Standard Norge startet virksomheten i november 2003 og ble dannet som et resultat av at Norsk Allmennstandardisering (NAS), Norges Byggstandardiseringsråd (NBR), Norges Standardiseringsforbund (NSF) og Norsk Teknologisenter (NTS) ble slått sammen. Den eldste av disse ble etablert i 1923, så selv om Standard Norge er en ung organisasjon, bygger den på mangeårig tradisjon og kompetanse. Dette gir en solid plattform som vil bli videreført i framtiden.

Kort oppsummert har Standard Norge som oppgave å:

- være sekretariat for standardiseringskomiteer
- tilrettelegge og koordinere fagstandardisering

- være pådrivere for aktivt engasjement og motivering
- fremme norske holdninger internasjonalt
- utvikle nasjonale standarder
- tilpasse internasjonale standarder til norske forhold
- bekjentgjøre planlagt arbeid og nye standarder
- spre kunnskap og informasjon om standarder og standardisering og bistå med implementering
- ivareta Norges interesser i CEN og ISO
- fastsette og publisere Norsk Standard og andre normgivende publikasjoner.

Det blir stadig flere standarder, også på nye områder. De fleste i samfunnet, ikke bare teknikere og myndigheter, men også forbrukere, arbeidstakere og politikere, vil møte standarder som spesifikasjoner og en del av det regelverket som er nødvendig i et moderne og internasjonalt samfunn.

Standardisering merker man først når den ikke er der.

Standardisering omfatter alltid også terminologiarbeid, og ny terminologi blir i stor utstrekning publisert i standarder.

Oversettelse og terminologiarbeid

En del europeiske og internasjonale standarder oversettes til norsk, men ikke på langt nær mange nok. Dette skyldes manglende ressurser. Arbeidet utføres av egne, profesjonelle oversettere og tidvis også av eksterne krefter. Parallelt med oversettelsesarbeidet blir det samlet inn, systematisert og utarbeidet ny terminologi i et samarbeid mellom oversettere, saksbehandlere og eksperter innenfor de respektive miljøene i Norge.

Før norskspråklige standarder publiseres, går de gjennom en kvalitetssikring. Vi foretar språkvask og sjekker at følgende krav er oppfylt:

- at standarden er standardiseringsteknisk korrekt
- at den er hensiktsmessig utformet
- at den ikke strider mot andre standarder
- at oversettelser til norsk er korrekt og fullstendig

- at språket er enkelt og kortfattet uten unødig bruk av fremmedord
- at terminologien er klar, korrekt og konsekvent.

Kontakten med Norsk språkråd

Vår kontakt med Språkrådet hittil har i stor grad gått ut på at oversettere og språkvaskere, men også ingeniører og realister som er forfattere av standarder, har henvendt seg for å få råd og veiledning. Dag Gundersen fra Norsk språkråd har hjulpet oss med utformingen av våre språklige retningslinjer.

Oversetterne våre uttrykker seg slik: Vi har hatt stor nytte av konkrete råd fra Språkrådet både når det gjelder utforming av fagtermer og generelt språklige råd og vink. Vi ønsker videreføring og styrking av en slik tjeneste, noe à la Ordsmaia.

Hvilke utfordringer og problemer står norsk språk overfor slik vi erfarer det på vårt virksomhetsområde?

Primært faren for domenetap. Når standardene ikke oversettes til norsk, utvikles det heller ikke relevant norsk fagterminologi. Vi står i fare for at det på enkelte områder bare vil finnes engelske betegnelser. Denne problematikken ble tatt opp i Stortingets spørretime 9. januar 2002, la meg sitere stortingsrepresentant Ranveig Frøiland:

”EØS-avtalen innebærer at EU-regelverket for det indre marked også gjelder i Norge. Innenfor de områdene som omfattes av EØS-avtalen, ivaretas kravene i EØS-direktiver ved å innarbeide tilsvarende krav i norske lover og forskrifter. Slike lover og forskrifter utgis alltid på norsk.

Norske lover og forskrifter som tar hensyn til EØS-direktiver, angir overordnede funksjonelle krav. Disse funksjonelle kravene forutsettes utfylt gjennom å vise til Norsk Standard som er utarbeidet i de europeiske standardiseringsorganisasjonene. Slik henvisning blir gjort i Norsk Lysningsblad. Per dato er om lag 14 000 norske standarder og normer gyldige i Norge, og av disse er 5 600 standarder som gir bestemmelser som er nødvendig for at direktivenes grunnleggende krav til helse, sikkerhet og miljø skal være oppfylt.

Dessverre er det slik at de fleste av disse standardene forligger i engelskspråklige versjoner. De norske standardiseringsorganisasjonene har ikke midler til å oversette mer enn noen få av de over 1000 nye europeiske standardene som årlig blir innført i Norge. Av totalt ca. 14 000 gyldige standarder og normer foreligger per dato ca. 2 600 på norsk, hvorav ca. 750 er oversatte europeiske standarder.

Det kan opplyses at i EU mottar de nasjonale standardiseringsorganisasjonene i land som bruker andre språk enn engelsk, tysk eller fransk, en støtte fra Kommisjonen per side til oversettelse. Det finnes ikke en tilsvarende ordning i Norge.

Dette betyr at norske bedrifter og borgere svært ofte må beherske engelsk for å kunne tilpasse seg krav gitt i norske lover og forskrifter. Siden disse forskriftene skal ivareta essensielle helse-, sikkerhets- og miljøkrav sier det seg selv at manglende kunnskaper i engelsk kan få alvorlige følger.

I tillegg er det viktig for vårt språk at vi kan utvikle norske termer og uttrykk i takt med den teknologiske utviklingen. I motsatt fall risikerer vi at engelske ord blir tatt i bruk på områder hvor norsk hittil har vært enerådende.”

La meg i tillegg gjøre oppmerksom på følgende: De engelskspråklige standardene er i stor grad utarbeidet av fagfolk som ikke har engelsk som morsmål, på et såkalt ”Euro-English”. Derfor er det ekstra viktig at vi har god forankring i fagspråk på vårt eget morsmål for å kunne møte den utfordringen.

Standardiseringen arrangerte høsten 2002 i samarbeid med Norsk språkråd en konferanse for å sette fokus på behovet for å oversette flere standarder og dermed også utarbeidelsen av norsk fagterminologi, og hadde senere et møte med departementene uten at det så langt har gitt synlige resultater i form av økte ressurser.

Hvilke oppgaver bør et nytt språkgorgan ha – i et nasjonalt perspektiv og spesielt i tilknytning til vårt virksomhetsområde?

La meg si det så enkelt: Vi som er tilknyttet standardiseringen i Norge, ønsker at Språkrådet skal være et diskusjonsforum for fagspråk, en naturlig møteplass for fagspråksarbeidere. Vi ser det som hensiktsmessig at fagterminologi utarbeides bl.a. i organisasjoner som befatter seg

med oversettelse og terminologiarbeid, men at Språkrådet har en bevisst holdning til fagterminologi, fastlegger retningslinjer og bidrar med konkrete råd om utforming av terminologien.

Trengs det nye veier i norsk språkpolitikk?

Vi ønsker mindre konsentrasjon om bokmål-nynorsk-spørsmål og at det legges mer vekt på rådgivning og anbefalte valg innenfor den enkelte målform.

Vi bør ha mindre valgfrihet i rettskrivningen (ligning – likning, kobling – kopling)

Vi ønsker oss klare regler for hvordan engelske og andre utenlandske lånord skal skrives (tape – teip, container – konteiner)

I strategidokumentet for det nye språkrådet står det bl.a. ”... skal aktivt fremja bruk av norsk språk som ein funksjonell reiskap i alle delar av samfunnet ...” Videre står det i høringsdokumentet at det nye språkrådet skal utarbeide en strategi for norsk språk.

Vi mener at i en slik strategi må teknisk språk innenfor alle fagområder være en viktig del. Hovedårsaken til dette er at det er innenfor disse områdene, f.eks. IT, olje og petrokjemi, at trusselen mot norsk er størst. Denne strategien må da bl.a. handle om utvikling og bruk av teknisk norsk. Og i dette ligger naturligvis både utvikling av norsk fagterminologi og oversettelse av standarder.